

**Társas [kor]társ-  
talanságban?** Bozók Ferenc:  
*Holt költők társtalansága,*  
Antológia Kiadó, 2015.

Úgy tűnik, mintha a kortárs költők könnyebben szeretnének egymás költészetéhez közvetlenül kapcsolódni. A mai poétikai dialógus, a diskurzus inkább szinkron, mintsem diakrón jellegű. Ez természetes, ettől élő a líra, az irodalom. Aki azonban nagyobbra nyitja az időbeli távolság képzeletbeli ívét, már magányosabb lírai vidékre kerül. A már lenyugodott, horizont alatti égbolt csillagait keresi. Azokat a költőket, akiket már csak este, csillagokként láthatunk, de nappal már nem kereshetnénk fel. Kortársai – holt társai. Az ilyen szerző évszázados irodalmi beszédmódokkal, többfajta, egymásba kapcsolt tradícióval vállal párbeszédet. A nehezebb és nemesebb út *tartalmi* keresése ez. Bozók Ferenc idén megjelent verseskötete ezt az utat jelölte ki, vállalva az előre megjósolható (kor)társ-talanságot. A *Holt költők társtalanságát*, ahogyan a cím is ezt az attitűdöt sugallja. A szerző ezúttal is tudatosan választott, mert a kortárs költőket is jól ismeri, amint azt a két éve megjelent irodalmi „beszélgetőkönyve” bizonyítja (*Kortársalgó. Beszélgetések 21. századi magyar költőkkel*, Hét Krajcár Kiadó, Budapest, 2013).

Utalnunk kell – ahogy a kötet címe is ezt teszi – a *Holt költők társasága* című, Peter Weir által rendezett filmre (1989), de ha a kötetben közölt versek „kül-alakját” szemléljük, belátjuk, hogy ennél többről van szó Bozók Ferenc költészetében. A verseinek finom szövésű ruhájáról, ünnepibb szövetéről, amelybe a mondanivalóját mívesen felöltözteti (*Szonett a szonetthez*). Ezzel Szepes Erika az 1945 utáni, kortárs költészettel foglalkozó kisenciklopédiájában (*Magyar költő-magyar vers*, Tevan Kiadó, Kecskemét, 1990) megfogalmazott, általános kérdéshez érkezünk meg. Mennyire van egyedül egy-egy szerző a szabadvers, a beszédvers által uralt poétikai beszédmódban a kötött versformáival? A látszattal ellentétben nem kirívóan. Szepes Erikát idézve: „a mai magyar költészet a világirodalom csaknem minden jelentős versformáját felhasználja, s az európai formák mindegyikét alkalmazza”. Bozók Ferenc költői eszköztára igazán jó példa erre, különösen a hagyományos poétikát követő és kedvelő, irodalombarát olvasó számára.

A kötet verseinek elsődleges formai szervezőelve az alfabétikus sorrend – a versek látszólag lexikonszerűen besorolt költemények. Nem formalizmus ez a megoldás, az antik görög nyelvben a betűk maguk is kiemelt jelentőségűek. A görögök nemcsak a kiejtett hangot, hanem a számokat és zenei hangjegyeket is betűkkel jelölték meg, amelyekből különböző zenei hangsorok, skálák születtek, attól függően, hogy melyik betűvel jelölt hangtól indultak. Nem formalizmus már csak azért sem Bozók Ferenc részéről, mert maga is szívesen alkalmazta – például a *Kortársalgó* című interjúkötetében ezt a könnyebb kezelhetőséggel indokolta.

Bozók Ferenc nem csupán önmagát röptető lírikus, mondanivalója magába foglalja a mélyebb merítést is. Magyar-történelem szakos piarista paptanár, többkötetes költő és esszéíró. Klasszikus műveltsége átsüt a sorokon, kötetbeli kiindulópontja pedig a görög költészet. Elődeihez tisztelettel és alázattal közelít. A lírai hagyománytól eltérve, mintegy bocsánatot kérve, idézi meg Anakreón bordalait. Az anakreóni hetes sorok ezúttal a hideg sör mámorát dicsérik (*Anakreóni bordal a sörről*). Az inkább latinosa megapozottságú klasszicizmus magyar hagyományaihoz kapcsolódva, figyelemre méltó Bozók dallamos műzsaidézője (*Dallamos Múzsák*). Virtuóz verstani válsztása – két egymáshoz kapcsolt, rímes anakreóni sorból álló verssorai – érezhető és élvezhető zeneiséget kölcsönöznek költeményének.

A szerző ugyanakkor nemcsak egyetemes, hanem magyar formanyelvű költő is: ragaszkodik az ütemhangsúlyos, magyar verselési hagyományhoz. Így idézi fel a középkori latin, rímes egyházi himnusz-költészet verselését a *Magyarok Symphoniája* című versében. A költő „Holt társai” közül visszanyúlt Balassi Bálintig. Balassi-strófában írja és Balassi Bálint hangján, barátjaként köszönti egyik mesterét, Tarbay Edét (*Balassi-dallam Tarbay Edéhez*). Visszanyúlt Csokonaiig, akinek mézédés stílusát egy rövid, fiktív Kölcsey-episztolába oltja (*Kölcsey elkallódott episztolája Csokonaihoz*).

Bozók saját költői tájképét legszívesebben „Weöres ecsettel” festi (*Weöres táj, Weöres ecsettel*). Ez a vers, a kötet záró verseként, egyáltalán nem a címben sugallt Juhász Gyula-sonett egyszerű allúziója. Bozók itt a bravúros – az időmértékes és az ütemhangsúlyos



elvet egyaránt kielégítő – szimultán ritmusban idézi fel játékos hangú költői mesterét. Mint egy állandóan vissza-visszatérő ostinato dallamot, halljuk Weöres *A tündér* című versének ritmikáját, amely Bozók más versében is feltűnik. Így a „Bóbita”-sorok ütemes daktilusai – mint egy lecsupaszított, geometriai szerkesztésű ellenpont – jelenítik meg a hazai avantgarde atyjának szellemét (*Kassák feje*), vagy lüktetik a forró balatoni kánikula lebegő látképét (*Balaton*) vagy Lucifer kárörvendő égi karának kacaját (*Lucifer*). A *Magyar Etűdök* 46. versét („Paripám csodaszép pejko”) idézi fel *Camera Obscura* versében („Pillám takaró blende”). A három verslábból álló sorok annyiban térnek el weöresi „mintájuktól”, amennyiben az első versláb nem feldobogó anapestussal, hanem lassú spondeusszal indít, megvalósítva egy 2//3//2 szimmetrikus szerkezetű ütemekből álló, szimultán verselést is. Ugyanez a metrikai megoldás – még kibővítve egy adóniszi kólonnal – visszatér a *Bodobács* című költeményben. A *Camera Obscura* sorait máshol annyiban módosítja, hogy – négy rövid szótagból álló – proceleuzmaticusokat illeszt a két spondeus közé (*Mama*). Az *Ikarosz dedunokája* soraiban pedig a proceleuzmaticusokat egy spondeus követi.

Bozók költészetében ez a virtuóz, rímes és szimultán verselés nem öncélú, eszközei jól visszaadják a különböző hangulatokat, legtöbbször az őszi melankóliát. Az *Ez a szeptember* kezdetű költeményében a két pirrichius után mollosszusok lassítják a sorokat, megidézve a vontatottságot. Verlaine *Őszi chanson*-jának Bozók-féle „átirata” pedig anapestust követő spondeusokban szól (*Verlaine*). Míg a spondeusokat követő proceleuzmaticusokkal a friss tavasz életerejét sugallja a *Májusi rokokó* megoldása. Az *Odi et amo* Catullust idéző felkiáltása két daktilust követő, lassító mollosszussal hangzik fel, szinkronban a női-férfi ellentétpárok dialektikus, keleti filozófiát idéző, örökérvényű megállapításaival. A kötet címadó versében a szépen pergő daktilusok „csonka” (első két versláb nélküli) rímes „hexametereket” vagy inkább daktilikus dimetereket alkotnak. E monoton ritmus által a társtalanság kiüresedett, egyetemes magánnyá fokozódik, korunk allegóriájává (*Holt költők társta-*

*lansága*), amikor a csillagos égbolt magánya jurta-ként borul ránk (*Planetárium*). Világunknak fentről egyetemesnek tűnő töredezettségét ugyanakkor a bizánci mozaikszerűséghez hasonlítja, amely részeiben is az egészt sugallja (*Bizánc*). A versek otthona – közelről – a lüktető, a forgalmas Budapest. A terek, a metrómegállók, a pályaudvarok és a Duna a hozzá szóló költő elődökkel sanzonokban térnek vissza.

Bozók papköltő, ám nem tolakodó hittérítő vagy bölcselkedve ítélkező szerzetes: a sorai között csendben üzen, hív, keres. A kötetbe felvett versek mélyebb rétegeiben ott húzódik a biztos isteni kézfogás, amely átvezet bennünket a szomorúságainkon (*A bánat folyosója*). A lélek lényegének keresése, a liturgikus útkeresés (*Domoszói advent*) Isten kegyelem-tenyere felé, amely halálunk közelében sem hagy el, amikor a szív megáll (*Létvers*).

A kötetben a hagyományos versformák közül legtöbb a petrarcai szonett. Éppen ma, amikor a szonett korokon átívelő, igazi értékét – ujjgyakorlatként kezelve – elkoptatták. Bozók szonettjeiben a holt társak közül leginkább a Juhász Gyula, Babits Mihály által folytatott hagyományhoz kapcsolódik. A *Szonett a téli depresszióról* című versében a tájban valóságosan elhelyezve idézi fel a babitsi „hideg szonettek” magányos artisztikumát, érzékletesen társítja az általa megfogalmazott „magányomat magamra gombolom” filozófiai életérzéssel. De lehet szó ihletre váró állandó készenlétről (*Szonett az ihletről*) vagy az elmúlásról: a szonett hű „holt társ” a versírásban. Bozók az ars poeticáját is szonettben fogalmazza meg (*Szonett a szabadersről*).

Itt – zárásként – visszautalunk a recenzióink elején felvetett kérdéseinkre. Bozók szerint a kötöttség és a szabadság alkotói dialektikájában a költő ne ragaszkodjon mereven a formakultúrához, ha az nem segíti az alkotását: „az ihletet kötötten engedem be... Kerüld a metrikát, ha gúzsba kötne.” De ha meghalljuk a versben a dallamot, már nem leszünk egyedül. Bozók Ferenc kiváló kötete által az évezredek, évszázadok költői hangját is (meg)hallgathatjuk. Holt társaink társtalansága kortárssá válhat.

**Diószegi Szabó Pál**

**Látogasson el a Magyar Napló webáruházába, ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:**

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek  
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok  
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák ► [www.magyarnaplo.hu](http://www.magyarnaplo.hu)